

УДК 75.056:2-265.3(34):75.071.1(477)Пшінка
DOI: 10.31866/2617-7951.6.1.2023.279038

UDC 75.056:2-265.3(34):75.071.1(477)Pshinka

АРХІТЕКТОНІКА КНИГ ІНДІЙСЬКОЇ ТЕМАТИКИ МИКОЛИ ПШІНКИ

Наталя Пшінка,
<https://orcid.org/0000-0003-1143-5854>,
доцент,
Київська державна академія
декоративно-прикладного мистецтва
і дизайну імені Михайла Бойчука,
Київ, Україна
natpshinka@gmail.com

ARCHITECTURE OF BOOKS ON INDIAN TOPICS BY MYKOLA PSHINKA

Natalia Pshinka,
<https://orcid.org/0000-0003-1143-5854>,
Associate Professor,
Mykhailo Boichuk Kyiv
State Academy
of Decorative-Applied Arts and Design,
Kyiv, Ukraine,
natpshinka@gmail.com

Анотація

Мета дослідження: аналіз архітектоники книг Миколи Пшінки індійської тематики як гармонійної єдності художньо-графічних і конструктивно-композиційних елементів, ролі засобів стилізації в дизайні дитячих видань для досягнення синергії тексту та ілюстративного ряду (збірники "Перо рожевої чакви", "Індійські народні казки", "Міфи Давньої Індії"). **Методи дослідження:** систематизація наукових джерел, інтерв'ю, емпіричні спостереження та їх опис, мистецтвознавчий аналіз, синтез та узагальнення отриманих результатів. **Результати дослідження:** розглянуто особливості архітектури видань М. Пшінки індійської тематики та художньої інтерпретації давньоіндійського епосу як синтезу рис індивідуального авторського стилю українського митця та використаних ним елементів індійського національного колориту. Наголошено на важливості візуальної комунікації, досягнення емпатії з юним читачем, який є найголовнішим учасником творчого процесу, донесення ілюстративними та конструктивними засобами не тільки ідейного, а й емоційного змісту книги. Здійснено порівняльну характеристику засобів художньої виразності в ілюструванні та дизайн-макетуванні книжок для читачів різного віку: врахування психологічних особливостей сприйняття візуальних образів дітьми та критеріїв ква-

Abstract

The purpose of the research: analysis of the architecture of Mykola Pshinka's Indian-themed books as a harmonious unity of artistic-graphic and structural-compositional elements, the role of stylization tools in the design of children's publications to achieve synergy of the text and the illustrative series (collections "Feather of the Pink Chakva", "Indian Folk Tales", "Myths of Ancient India"). **Research methods:** systematization of scientific sources, interviews, empirical observations and their description, artistic analysis, synthesis and generalization of the obtained results. **The results of the research:** the peculiarities of the architecture of M. Pshinka's editions of Indian themes and the artistic interpretation of the ancient Indian epic as a synthesis of the features of the individual author's style of the Ukrainian artist and the elements of Indian national color used by him are considered. Emphasis is placed on the importance of visual communication, achieving empathy with the young reader, who is the most important participant in the creative process, conveying not only the ideological, but also the emotional content of the book through illustrative and constructive means. A comparative characterization of the means of artistic expression in the illustration and design-layout of books for readers of different ages was carried out: taking into account the psychological features of the perception of visual images by

лілогії видання: ідейних, естетичних, соціально-психологічних, ергономічних якостей. **Наукова новизна:** книги індійської тематики М. Пшінки як синкретичне мистецьке явище, що характеризується цілісною архітектонікою, синтезом текстів, ілюстрацій, декоративних елементів, дизайн-макетування, вперше розглянуто комплексно й різнопланово. На основі порівняльного аналізу художнього оформлення книг «Індійські народні казки» і «Міфи Давньої Індії» прокоментовано особливості дизайну видань для дітей різного віку – молодшого і старшого шкільного.

children and the criteria of the quality of the publication: ideological, aesthetic, socio-psychological, ergonomic qualities. **Scientific novelty:** books on Indian subjects by M. Pshinka as a syncretic artistic phenomenon, characterized by integral architecture, a synthesis of texts, illustrations, decorative elements, design-layout are for the first time comprehensively and multifacetedly considered. On the basis of a comparative analysis of the artistic design of the books "Indian Folk Tales" and "Myths of Ancient India", the features of the design of publications for children of different ages, junior and senior high school, were commented.

Ключові слова:

архітектоніка книги, видання для дітей, ілюстрування, дизайн-макетування книг, індійський епос, авторська стилістика, Микола Пшінка.

Keywords:

book architecture, children's publication, illustration, design-layout of books, Indian epic, author's style, Mykola Pshinka.

Вступ 1

Знайомство українських дітей з Індією – країною стародавньої культури – є актуальним завданням творців книги. Крім елементів екзотики природи та етнографії, важливо доносити юним читачам засобами книжкового мистецтва загальнолюдські гуманістичні ідеали народного епосу та літератури. У дитячих виданнях особлива роль художника, дизайнера, адже саме завдяки засобам візуального мистецтва в дитячій уяві виникає образ далекої екзотичної країни.

Проблематика ілюстрування і дизайну українськими художниками індійського фольклору та літератури у виданнях для дітей досі комплексно не вивчена попри те, що Національне видавництво дитячої літератури «Веселка» має здобутки в цій тематиці. Художнім оформленням вирізняються книжки Сергія Артюшенка (Шанкар. Слон Харі. Оповідання. Київ : Веселка. 1973; Кіплінг Р. Як і чому. Казки. Київ : Веселка. 1971; Кіплінг Р. Мауглі. Київ : Веселка. 1986); Світлани Кім (Рамаяна : прозовий переказ для дітей. 1979) та Миколи Пшінки: збірники «Перо рожевої чакви» (Київ : Веселка, 1983), «Індійські народні казки» (Київ : Веселка, 1984) і «Міфи Давньої Індії» (Київ : Веселка, 1992).

Народний художник України Микола Пшінка, автор понад шістьдесяти книжок (Стасенко, 2010), реалізував свої творчі пошуки і в конструюванні видань індійської тематики, де виступив також ілюстратором, що надає цікавий матеріал для дослідження.

Зацікавленість М. Пшінки епосом насамперед трьох народів – українського, індійського, грецького – не випадкова. «Спочатку це було підсвідомо, але коли я почав вивчати фактаж,

етнографічні деталі, досліджувати тисячолітні пласти культури, мистецтва, філософії, світогляду кожного з цих народів, то зрозумів, що вони глибинно споріднені, хоч і надзвичайно самобутні та оригінальні. Та й сучасною наукою доведено, що прабатьківщиною індоєвропейців було Північне Причорномор'я, пониззя Дніпра. <...> І у греків, і в індійців дуже високо цінується краса і гармонія, пластика людського тіла, прагнення до досконалості в усьому» (Яремійчук, 2008).

Про художню інтерпретацію митцем грецького епосу в книжках для дітей ми вже писали (Пшінка, 2022). Проте «грецькому» періоду творчості М. Пшінки передував «індійський». Важливо дослідити джерела генерування художником візуальних образів, втілених в ілюстраціях, декорі та в загальному дизайні книжок.

М. Пшінка для вироблення оригінальних образних рішень та власного трактування індійського епосу заглиблювався в історію різножанрового мистецтва народів Індії, зокрема скульптури й архітектури, та насамперед вивчав тисячолітню індійську мініатюру різних періодів, «докопавшись» до найдавніших її пластів. Важливим у зв'язку з цим є спостереження, наведені у публікації Г. Жураківської (1998): «Відкриваючи 1994 року виставку «Індія в творах українських художників», основу якої склали роботи М. Пшінки, посол цієї країни пан Деварі відзначив глибину проникнення автора у світ індійського мистецтва, відчуття народного духу, віртуозність виконання мініатюр».

Зазначимо, що творчі зусилля М. Пшінки увінчалися успіхом – це і численні виставки, і відзнаки: Диплом другого ступеня Республіканського конкурсу «Мистецтво книги» за ілюстрації та художнє оформлення книжки «Індійські народні казки» (1984), Диплом другого ступеня конкурсу «Мистецтво книги України» за «Міфи Давньої Індії» (1992). Саме тому цей вагомий творчий доробок ілюстратора і дизайнера потребує детального різноаспектного аналізу.

Мета дослідження **2**

Мета дослідження – аналіз архітектоніки книг Миколи Пшінки індійської тематики, адресованих дитячому читачеві (збірники «Перо рожевої чакви», «Індійські народні казки», «Міфи Давньої Індії»), розкриття взаємозв'язку вербальних і візуальних складових макетів, художньо-графічних і конструктивних засобів створення цілісного образу дитячих видань як явища синкретичного мистецтва.

Методологія та аналіз джерельної бази **3**

У дослідженні застосовано методи: аналіз і систематизація наукових публікацій, інтерв'ю, емпіричні спостереження та їх опис, мистецтвознавчий аналіз, синтез та узагальнення отриманих результатів.

Опрацьовано низку наукових праць, присвячених теоретичним і практичним аспектам дизайну української дитячої книги, щоб узагальнити контекст, на тлі якого розвивалася творчість М. Пшінки як ілюстратора і дизайнера.

Класичні принципи типографіки, побудови текстової верстки й конструкції макета книги, які були розроблені в середині минулого століття швейцарськими типографами Емілем Рудером (Ruder, 2001) і Йосифом Мюллер-Брокманном (Müller-Brockmann, 2010), не втратили актуальності й сьогодні для аналізу мистецтва книги.

Одним із перших серед українських мистецтвознавців книжковий дизайн досліджував Б. Валуєнко (1976а), в окремих публікаціях вчений зосереджував увагу на дитячих виданнях: аналізував художнє конструювання книжок видавництва «Веселка» за 1971 р. для дітей-читачів різних вікових категорій (Валуєнко, 1972) та зовнішнє оформлення дитячої книжки (Валуєнко, 1976b). У контексті ілюстрування української дитячої книги зверталася до проблематики дизайну Г. Заварова (1985) на прикладі робіт Н. Денисової, В. Мельниченко, В. Ігнатова, М. Пшінки, С. Артюшенка; вона ж слушно наголошувала на важливості збереження і розвитку кращих традицій у мистецтві української книги (Заварова, 1988). У дисертаційній роботі О. Авраменко (1993) зосередила увагу переважно на національному стилі в ілюструванні та дизайні української дитячої книги.

О. Іванченко (2021) у монографії узагальнила основні тенденції і стилістичні напрями розвитку дизайну видань для дітей в історичному контексті та обґрунтувала на цій підставі твердження про формування на базі видавництва «Веселка» української школи оформлення дитячої книги (с. 80).

Ґрунтовні дисертаційні дослідження дизайну дитячої книги в Україні останніх десятиліть здійснили М. Єфімова (2015), В. Олійник (2018); М. Токар (2018), які залучили до аналізу великі масиви дитячих видань, серед них і книжки видавництва «Веселка».

Теоретичні аспекти дизайну книги, організації внутрішнього простору та зовнішнього оформлення видання представлені В. Зайцевою (2016); дослідниця наголошує на важливості єдності структурно-композиційного ансамблю книги, ритміки, емоційного вирішення образів для досягнення синергії змісту літературного твору та ілюстрації (Зайцева та ін., 2022).

Попри те, що індійська тематика дитячих видань у названих працях не аналізується, вони важливі для характеристики основних принципів і засобів книжкового дизайну кінця ХХ ст., хоч і недостатні для вивчення конкретної вузької теми нашого дослідження. Тому необхідним став метод інтерв'ю з М. Пшінкою про його роботу над власними дизайн-проектами

(М. Пшінка, особисте спілкування, 2022) та звернення до нашої попередньої публікації про розроблений ним дизайн серії «Казки народів світу» (Kolosnichenko et al., 2021).

Оскільки терміносистема дизайну друкованих видань остаточно не вироблена, варіативна, має синонімічний ряд із незначними відтінками у трактуванні (дизайн, конструкція, художнє оформлення, архітектура, архітектоніка, композиція), зауважимо тут, що винесений у заголовок статті термін «архітектоніка» вживаємо у значенні, запропонованому В. Шевченко: «принципова конструктивна основа видання», що передбачає гармонійне поєднання в дизайн-макеті всіх його складових у цілісний контент, синтез текстового, структурного і зображального аспектів книги. А композицію розглядаємо як побудову окремих частин, образів, деталей (Шевченко, б.д.).

Результати дослідження **4**

Серед елементів художнього оформлення дитячих видань центральна роль належить ілюстраціям. Образи героїв та обставини дії виникають в уяві художника під час вивчення, «вживання» в текст літературного твору (М. Пшінка, особисте спілкування, 2022), тоді ж він визначає приблизно, в якій манері й техніці виконуватиме ілюстрації, щоб вони відповідали настрою тексту, стилю письменника та епохи, а також – важливо! – настрою самого ілюстратора, виконує перші ескізи.

Оскільки М. Пшінка завжди виступає не тільки ілюстратором, а й дизайнером своїх книг, перш ніж приступити до остаточного виконання ілюстрацій, він завжди ретельно продумує і виконує попередній макет майбутнього видання, його архітектоніку відповідно до обумовлених видавцем планово-технологічних параметрів, ескізно намічає розташування головних складових. Насамперед визначає параметри верстки: формат, розміри берегів, текстових блоків, спусків, шрифтів, кількість і розміри ілюстрацій, задає певний ритм у макеті, веде сюжетну лінію тексту в малюнках, дотримуючись вимоги до художнього оформлення дитячих видань: текст і його візуальний супровід слід розміщувати на одній або на сусідній сторінці. Надалі в процесі реалізації проєкту вносить уточнення і в самі ілюстрації, і в конструкцію книги.

Етапи створення М. Пшінкою художнього оформлення книжки для дітей наведено, щоб наголосити: кожна сюжетна ілюстрація М. Пшінки – це композиційно вивіреним твір, якому ще на етапі його задуму знайдено місце і відповідна роль у загальній архітектоніці макета. Ілюстрації М. Пшінки приваблюють не тільки пластикою, а й психологізмом, емоційністю, які відтворені художніми засобами: енергійним малюнком, кольором, внутрішньою експресією складних і різноманітних композицій. Так досягається візуально-текстова єдність і емпатія читачів до зображених персонажів. Завдяки цьому, на нашу

думку, ілюстрації М. Пшінки є не просто візуальним супроводом, доповненням тексту, а набувають самоцінності.

Зазначимо, що загальна концепція кожного з аналізованих нами видань різна, хоч вони тематично близькі.

«*Перо рожевої чакви*». 1983 р. Працюючи над художнім оформленням збірника повістей, оповідань та казок сучасних індійських письменників, адресованих дітям середнього шкільного віку, М. Пшінка був обмежений визначеними видавництвом технологічними параметрами, заданим форматом. Зовнішнє оформлення – кольорова обкладинка. Внутрішнє оформлення: 8 кольорових сторінкових ілюстрацій (акварель, туш, перо), розміщених у книжковому блоці на двох вставках із вказівкою сторінки з ілюстрованим епізодом; чорно-білі штрихові ілюстрації – фронтиспис, 2 шмуцтитули і 20 сюжетних заставок до кожного твору збірника (рис. 1 а, б, с).

Рис. 1. Пшінка М. С. Художнє оформлення книжки «Перо рожевої чакви» (1983): а – обкладинка, б – фронтиспис, с – сторінкова ілюстрація.

Fig. 1. M. S. Pshinka. Artistic design of the book "Feather of the Pink Chakva" (1983): a – the cover, b – the frontispiece, c – the page illustration.

«*Індійські народні казки*». Серія «*Казки народів світу*» (1978). Найуспішнішу серію видавництва «Веселка» «*Казки народів світу*» М. Пшінка розробив у 1978 р., відтоді виконав дизайн-макет 24 книжок цієї серії з ілюстраціями провідних художників і за художнє оформлення (дизайн) більшості з них нагороджений дипломами конкурсу «Мистецтво книги», а за «Індійські народні казки» – Диплом другого ступеня за ілюстрування та художнє оформлення.

Стилістичні й конструктивні рішення в дизайні книг серії проаналізовані нами раніше в англійській статті (Kolosnichenko et al., 2021). Тут наголосимо на оригінальному рішенні дизайнера серії:

для урізноманітнення композицій обкладинок (але зберігаючи серійність), М. Пшінка пропонував художникам-ілюстраторам самостійно створювати варіант розгортання картуша з назвою книжки і не накладати цю конструкцію механічно на ілюстрацію, а вмонтовувати в сюжет відповідно до композиції обкладинки.

Розгорнувши обкладинку книжки «Індійські народні казки» (рис. 2а), читач зустрічається з головними героями – їхні фігури розміщені фризом на форзаці (рис. 2б). На фронтисписі – сторінкова ілюстрація; титульний аркуш зі шрифтовою композицією, декорованою орнаментальним елементом (рис. 3а).

Оскільки книжки серії адресовані читачам молодшого шкільного віку, був запропонований збільшений формат (205x260), поле складання тексту, довжина рядка, кегль 13,5 пт, зручна для читання шкільна гарнітура – ці параметри відповідають вимогам Держстандарту до книжкових видань для дітей.

Тексти в книжці «Індійські народні казки» переважно короткі, що дало можливість художнику наповнити дизайн-макет ілюстраціями, які гармонійно в заданому ритмі і послідовності поєднані з текстовими блоками і шрифтовими композиціями.

Техніка виконання ілюстрацій – туш, перо, акварель. Застосувавши відповідні графічні засоби стилізації, М. Пшінка обрав гротескну форму характеристики персонажів, адже гротеск є визначальною стилістичною рисою і казок-притч як жанру усної народної творчості.

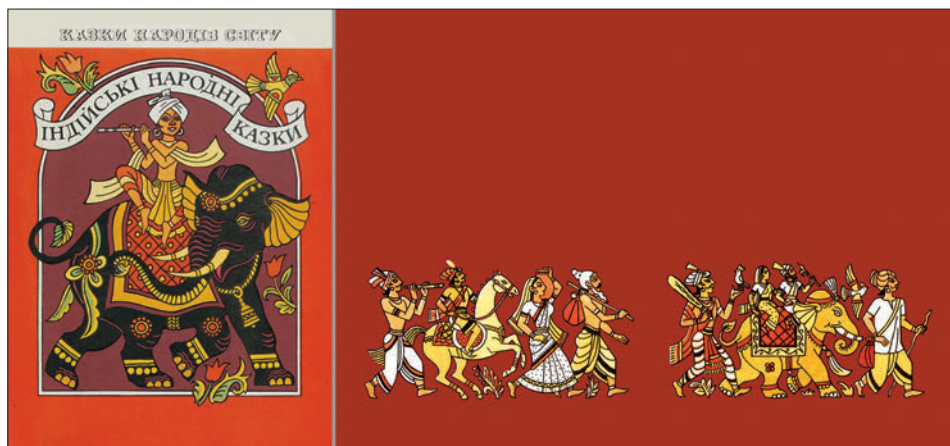
Заставки на спускових сторінках (рис. 3б), з яких починається кожна казка (загальна кількість – 32), – двоколірні, а сторінкові і півсторінкові ілюстрації – повноколірні. Так збагачується й урізноманітнюється візуальний ряд книжки.

Основний задум дизайнера – органічно поєднати графічний малюнок з текстовим полем складання. Для заставки на спусковій сторінці відведено третину сторінки (за золотим перетином), дизайнер розміщує її на лінійці з орнаментальним елементом, що імітує фриз і перегукується з фризовими зображеннями героїв на форзаці. Двоколірні кінцівки підтримують графічний стиль заставок.

У повноколірних сторінкових та півсторінкових ілюстраціях кольорова пляма завжди обмежена чітким, точним штрихом і не є самостійним графічним «гравцем». Яскраві, відкриті кольори залиті суцільно, без градацій, що нагадує стилістику народної картинки.

Композиції розворотів варіативні, ілюстрації на них розміщені в заданому ритмі: розвороти зі сторінковим малюнком відкритої композиції поруч із півсторінковим малюнком та текстом на сусідній сторінці (рис. 4а) чергуються з розворотами, де одна сторінка заповнена текстом, а на сусідній – сторінко-

вий малюнок, закомпонований у рамку (рис. 46). Загальна кількість сторінкових ілюстрацій – 28, півсторінкових – 14.-

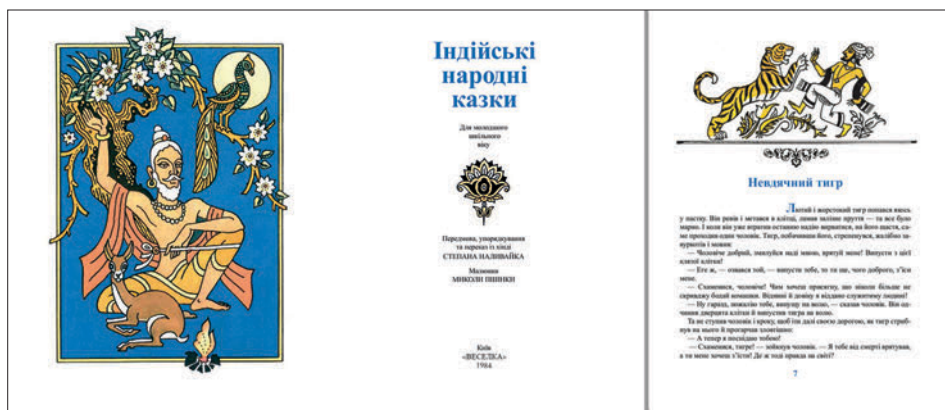

a

б

Рис. 2. Пшінка М. Художнє оформлення книжки «Індійські народні казки» (1978): а – обкладинка, б – форзац.

Fig. 2. Pshinka M. Artistic design of the book "Indian Folk Tales" (1978): a – the cover, b – the endpaper.

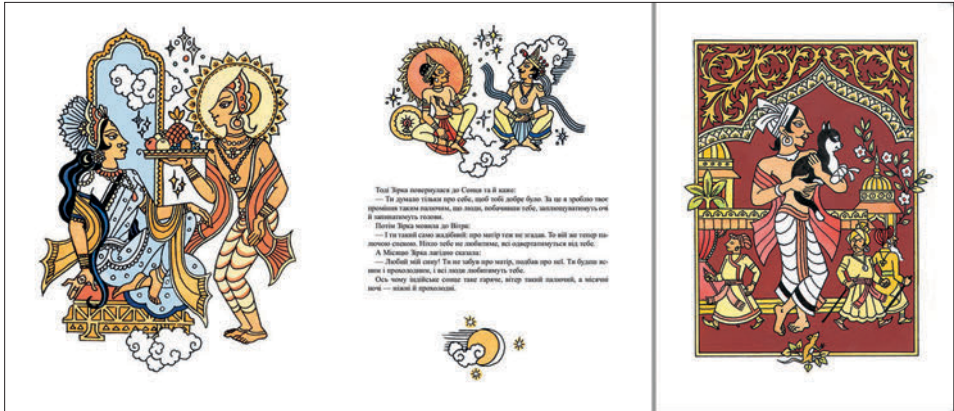
a

б

Рис. 3. Пшінка М. Художнє оформлення книжки «Індійські народні казки» (1978): а – фронтиспис, титул, б – заставка на спусковій сторінці.

Fig. 3. Pshinka M. Artistic design of the book "Indian Folk Tales" (1978): a – the frontispiece and the title, b – the screen saver on the landing page.

«Міфи Давньої Індії», 1992 р., 2-ге вид. (2001). Тексти міфів, як і народних казок, розглянутих нами вище, упорядкував, переклав із хінді, переказав для українських читачів відомий дослідник українсько-індійських історичних, мовних, культурних

а

б

Рис. 4. Пшінка М. Художнє оформлення книжки «Індійські народні казки» (1978): а – розворот, б – сторінкова ілюстрація.

Fig. 4. M. Pshinka. Artistic design of the book "Indian Folk Tales" (1978): a – the spread, b – the page illustration.

зв'язків Степан Наливайко. Вони склалися, як твердить учений у післямові до книжки, індоаріями, тобто індійськими племенами, які жили і на теренах сучасної України, прибули до Індії з північного заходу в II тисячолітті до нової ери. Міфи Давньої Індії відкривають світ богів і героїв, їхніх діянь і подвигів, із глибини тисячоліть доносять до нас свідчення про життя, світогляд та вірування стародавніх індійців. Вони хвилюють не лише як високохудожні витвори індійського народу, а й як живлющі джерела, органічно злиті з історією України, українською міфологією, фольклором, звичаями і обрядами. Міфи мають філософське, світоглядне наповнення і водночас розповідають не тільки про давні божества, чудодійні перетворення й героїчні подвиги, а й про суто людські стосунки, любов, зраду, вірність – почуття, які хвилюють людство в усі віки.

Отже, індійський епос цікавий і доступний для сприйняття читачам старшого шкільного віку; вимоги до конструкції, верстки тексту в таких виданнях менш жорсткі, ніж для молодших читачів, тож дизайнер мав більше свободи для конструктивних рішень.

Зовнішнє оформлення. Стримана гама обкладинки (рис. 5а) з багатофігурною ілюстрацією на першій сторінці, сюжет якої виходить окремими деталями за межі обрамлення, композиційно перегукується з четвертою сторінкою, фронтисписом (рис. 5б) та зі сторінковими малюнками всередині книжкового блоку.

Внутрішнє оформлення і верстка. М. Пшінка обрав для книжки великий видовжений формат (205x290), кегль шрифту 12,5 пт., заверстав текст у дві колонки, які урівноважують макет, надають йому стрункості й монументальності. Такий дво-

колонний набір тексту апіорі проводить візуально по центру сторінки вертикальну вісь, підтриману вгорі колонтитулом з назвою міфу на трьох коротких рядках і колонцифрою внизу.

а

б

Рис. 5. Пшінка М. Художнє оформлення книжки «Міфи Давньої Індії» (2001): а – обкладинка, б – фронтиспис.

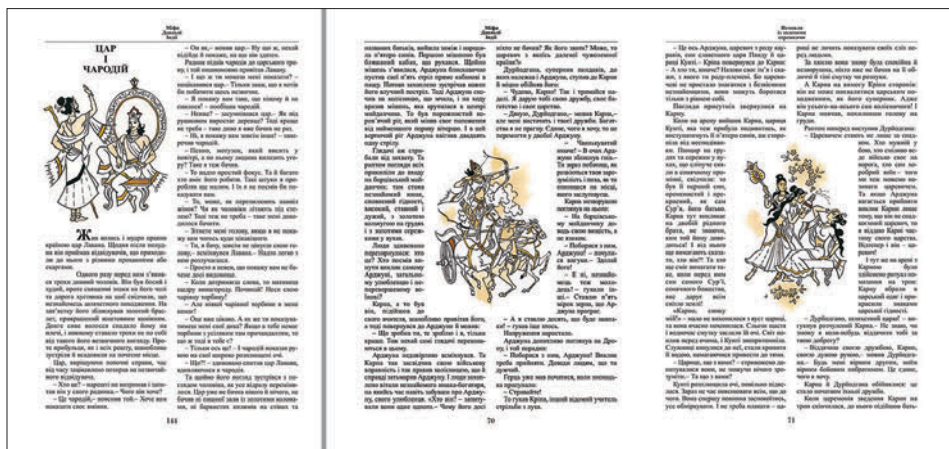
Fig. 5. Pshinka M. Art design of the book "Myths of Ancient India" (2001): a – the cover, b – the frontispiece.

Мальована розповідь у дизайн-макеті розгортається у двох площинах: на 30-ти повноколірних живописних сторінкових ілюстраціях і на 125-ти графічних двоколірних малюнках-мініатюрах (11,5 x 9 см, туш, перо, акварель), заверстаних у тексті як спускові заставки (рис. 6а) або оборочні ілюстрації (рис. 6б). Мініатюри, які розміщені на спускових сторінках під заголовками міфів, служать своєрідним заспівом епічного сюжету. Остання сторінка міфу завершується декоративною графічною кінцівкою. Загалом на кожному розвороті макета (200 сторінок) є ілюстративний елемент.

Зафіксовані текстовими колонками чітко по центральній вертикальній осі сторінок, оборочні ілюстрації не мають окресленого поля, прямокутне поле формується текстовим обрамленням. Це справді багатофігурні мініатюри – від однієї-двох до десяти людських постатей і фігур тварин на мініатюрній площі.

В оборочних ілюстраціях – поетична самодостатня сюжетна лінія, що не потребує підтримки тонової чи кольорової плями, а лише символічно «підсвічена» легким акварельним вохряним розводом. Головне в мініатюрі – композиція, здебільшого динамічна, часто діагональна – і досконалий, пластичний, віртуозний малюнок, тонкий штрих, здатний передавати емоції персонажів. Завдяки такому лінійному рішенню цих ілюстрацій загальна композиція розвороту в макеті цілісна, текстові й ілюстративні елементи не конкурують між собою, а статика текстових блоків урівноважує динаміку ілюстрацій.

Дизайнер М. Пшінка застосував неординарний «режисерський» хід – кінематографічність композиції розвороту, де ілюстрація на початковій, лівій, сторінці – це «кадр», що розпочинає розповідь, а ілюстрація-«кадр» на правій сторінці розвиває в часі і просторі сюжет попереднього. Відбувається гра, коли майбутнє стає сучасним, а недавнє сучасне перетворюється на минуле. Таким чином усі три часові іпостасі присутні в одному візуальному просторі одночасно, що глибоко співзвучно з релігійною філософією індійського міфу.

а

б

Рис. 6. Пшінка М. «Міфи Давньої Індії» (2001), а – заставкою, б – розворот з оборочними ілюстраціями.

Fig. 6. Pshinka M. "Myths of Ancient India" (2001): a – landing page with a screen saver, b – the spread with illustrations wrapped in text.

У кольорових, виконаних у живописній манері напівпрозорою гуашшю сторінкових ілюстраціях М. Пшінка відходить від площинного рішення, передає в композиції об'єм і глибину, використовує розтяжки (градієнт) тону і кольору, а лінія-фунт відсутня взагалі. Порівняно з насиченими кольорами сторінковими ілюстраціями до казок ці малюнки значно акварельніші, прозоріші. Обмежена палітра – здебільшого це охра і блакитна,

з невеликими акцентами англійської червоної. Кожна сторінкова ілюстрація в макеті чергується за теплохолодністю: якщо перша має переважно холодну гаму, блакитний фон, то наступна буде обов'язково золотисто-теплою, охристою. Так досягається ритмічність макету книги не лише за розміром і розташуванням ілюстрацій, а й за колоритом.

Образи головних героїв і центральні епізоди М. Пшінка подає на сторінкових малюнках крупним планом, увиразнює, ніби наближає до глядача, тонально висвітлює композиції по центру, ніби освітлює їх променем чи софітом. Яскраві кольорові акценти на фоні легких напівтонів надають композиціям цих ілюстрацій експресії чи ліризму, викликають гаму емоцій залежно від сюжету текстової розповіді на сусідній сторінці (рис. 7). Вихід окремих деталей малюнка за межі рамки, на білі береги, – улюблений композиційний прийом М. Пшінки для надання руху, експресії, урізноманітнення загальної композиції.

Авторське трактування М. Пшінкою епічних образів і в графічних малюнках-мініатюрах, і в сторінкових ілюстраціях є переосмисленням індійської візуальної культури – коштовних стародавніх мініатюр і сакральної скульптури.

Рис. 7. Пшінка М. «Міфи Давньої Індії» (2001). Сторінкові ілюстрації.

Fig. 7. Pshinka M. "Myths of Ancient India" (2001). The page illustrations.

Висновки **6**

Завдяки ретельному й детальному продумуванню дизайн-макета майбутньої книжки ще на стадії вивчення текстів і створення ескізів ілюстрацій, М. Пшінка паралельно

вирішував образно-змістовні, просторово-пластичні, матеріально-функціональні завдання, досягнув синергії вербальних і візуальних образів, гармонійно поєднав у архітектоніці окремі складові: верстку тексту, шрифтові композиції, сюжетні малюнки та декор. Книжки індійської тематики у виконанні художника є цілісним естетичним об'єктом, зразком синкретичного мистецтва книги.

Порівнюючи особливості архітектоніки аналізованих видань, у дослідженні акцентовано певні відмінності в ілюструванні, трактуванні образів персонажів та дизайн-макетуванні книжок для різного читацького адресата. Зазначимо, що в книжках індійської тематики дизайнер дотримався естетичних принципів взаємодії тексту та ілюстрацій, квалілогічних критеріїв, ергономічних якостей, актуальних для юних читачів різного віку, зміг відтворити світоглядний, емоційний зміст індійського епосу, передати і свої власні емоції засобами образотворення та конструювання, викликаючи емпатію читачів.

Список бібліографічних посилань

- Авраменко, О. О. (1993). *Українська дитяча книга 1970–1990 рр.: основні тенденції розвитку ілюстрації* [Автореферат дисертації кандидата мистецтвознавства, Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології імені М. Т. Рильського].
- Валуєнко, Б. (1972). Деякі проблеми художнього конструювання дитячої книги. В Ю. Ярмиш (Упоряд.), *Весняні обрії* (с. 96–118). Веселка.
- Валуєнко, Б. (1976а). *Архітектура книги*. Мистецтво.
- Валуєнко, Б. (1976б). Проблеми зовнішнього оформлення дитячої книжки: композиція обкладинки. В *Література. Діти. Час* (с. 158–168). Веселка.
- Єфімова, М. П. (2015). *Дизайн дитячої книги України: проектно-художні принципи і засоби* [Дисертація кандидата мистецтвознавства, Харківська державна академія дизайну і мистецтв].
- Жураківська, Г. (1998, грудень). Художник, очима якого дивляться діти. *Народна газета*, 48.
- Заварова, Г. (1985). Ілюстрація в сучасній книжці для дітей. В *Література. Діти. Час* (с. 118–127). Веселка.
- Заварова, Г. (1988). Без традицій нема майбутнього. В *Література. Діти. Час* (Вип. 13, с. 125–132). Веселка.
- Зайцева, В. (2016). Традиції і пошуки в галузі архітектоніки українського книжкового мистецтва. *Актуальні проблеми історії, теорії та практики художньої культури*, 36, 261–267.
- Зайцева, В., Буйгашева, А., & Задніпрний, Г. (2022). Особливості художньо-образної стилізації комплексного оформлення української дитячої книжки другої половини ХХ століття. *АРТ-платФОРМА*, 2(6), 201–218. <https://doi.org/10.51209/platform.2.6.2022.201-218>
- Іванченко, О. В. (2021). *Видавництво «Веселка»: особливості становлення, функціонування й розвитку* [Монографія] (2-ге вид.). Брама-Україна.
- Олійник, В. А. (2018). *Трансформації образної системи в дизайні української книги 1980–1990-х років* [Дисертація кандидата мистецтвознавства, Київський національний університет культури і мистецтв].

- Пшінка, Н. (2022). Художня інтерпретація грецького епосу ілюстратора й дизайнера Миколи Пшінки. *Вісник КНУКіМ. Серія: Мистецтвознавство*, 47, 193–204. <https://doi.org/10.31866/2410-1176.47.2022.269641>
- Стасенко, В. (2010). *Спадкоємці першодрукаря: Словник митців випускників та викладачів кафедри графіки Української академії друкарства*. НВБД УАД.
- Токар, М. І. (2018). *Образи героїв української дитячої літератури в книжковій ілюстрації другої половини ХХ – початку ХХІ століття* [Дисертація кандидата мистецтвознавства, Львівська національна академія мистецтв].
- Шевченко, В. Е. (б.д.). Архітектоніка видання. В *Велика українська енциклопедія*. Взято 4 березня 2023 року з <https://bit.ly/3G4LHFk>
- Яремійчук, О. (2008). «Весела дорога» до «Олімпу» довжиною в сорок років: Інтерв'ю з Миколою Пшінкою – народним художником України, головним художником видавництва «Веселка», на відкритті його персональної виставки в Національному музеї літератури України, присвяченої 70-літньому ювілею митця. *Мистецтво та освіта*, 4, 56–58.
- Kolosnichenko, M. V., Krotova, T. F., Pashkevych, K. L., & Pshinka, N. M. (2021). Stylistic and constructional solutions in book series design "Fairy tales from around the world" of the national children's literature publishing house "Veselka". *Art and Design*, 2(14), 20–29.
- Müller-Brockmann, J. (2010). *Grid Systems in Graphic Design: A visual communication manual for graphic designers, typographers and three dimensional designers*. Niggli.
- Ruder, E. (2001). *Typographie*. Niggli.

References

- Avramenko, O. O. (1993). *Ukrainska dytiacha knyha 1970–1990 rr.: Osnovni tendentsii rozvytku iliustratsii* [Ukrainian children's book 1970–1990: The main trends in the development of illustration] [Abstract of PhD Dissertation, Rylsky Institute of Art Studies, Folklore and Ethnology of National Academy of Sciences Ukraine] [in Ukrainian].
- Ivanchenko, O. V. (2021). *Vydavnytstvo "Veselka": Osoblyvosti stanovlennia, funktsionuvannia y rozvytku* ["Rainbow" publishing house: Peculiarities of formation, functioning and development] [Monograph] (2nd ed.). Brama-Ukraina [in Ukrainian].
- Kolosnichenko, M. V., Krotova, T. F., Pashkevych, K. L., & Pshinka, N. M. (2021). Stylistic and constructional solutions in book series design "Fairy tales from around the world" of the national children's literature publishing house "Veselka". *Art and Design*, 2(14), 20–29 [in English].
- Müller-Brockmann, J. (2010). *Grid Systems in Graphic Design: A visual communication manual for graphic designers, typographers and three dimensional designers*. Niggli [in English, in German].
- Oliinyk, V. A. (2018). *Transformatsii obraznoi systemy v dyzaini ukrainskoi knyhy 1980–1990-kh rokov* [Transformations of the figurative system in the design of Ukrainian books in the 1980s and 1990s] [PhD Dissertation, Kyiv National University of Culture and Arts] [in Ukrainian].
- Pshinka, N. (2022). Khudozhnia interpretatsiia hretskoho eposu iliustratora y dyzainera Mykoly Pshinky [Artistic Interpretation of the Greek Epic by Illustrator and Designer Mykola Pshinka]. *Bulletin of KNUKіM. Series in Arts*, 47, 193–204. <https://doi.org/10.31866/2410-1176.47.2022.269641> [in Ukrainian].
- Ruder, E. (2001). *Typographie* [Typography]. Niggli [in French].
- Shevchenko, V. E. (n.d.). Arkhitektonika vydannia [Publication architecture]. In *Velyka ukrainska entsyklopediia* [Great Ukrainian Encyclopedia]. Retrieved March 4, 2023, from <https://bit.ly/3G4LHFk> [in Ukrainian].
- Stasenko, V. (2010). *Spadkoiemtsi pershodrukaria: Slovnyk myttsiv vypuskniv ta vykladachiv kafedry hrafiky Ukrainskoi akademii drukarstva* [Heirs of the first printer: Dictionary of artists,

- graduates and teachers of the department of graphics of the Ukrainian academy of printing]. NVED UAD [in Ukrainian].
- Tokar, M. I. (2018). *Obrazy heroiv ukrainskoi dytiachoi literatury v knyzhkovii iliustratsii druhoi polovyny XX – pochatku XXI stolittia* [Images of heroes of the Ukrainian children's literature in book illustration of the second half of the XX – the beginning of the XXI century] [PhD Dissertation, Lviv National Academy of Arts] [in Ukrainian].
- Valuienko, B. (1972). Deiakі problemy khudozhnoho konstruiuvannia dytiachoi knyhy [Some problems of artistic construction of a children's book]. In Yu. Yarmysh (Comp.), *Vesniani obrii* [Spring horizons] (pp. 96–118). Veselka [in Ukrainian].
- Valuienko, B. (1976a). *Arkhitektura knyhy* [Architecture of the Book]. Mystetstvo [in Ukrainian].
- Valuienko, B. (1976b). Problemy zovnishnoho oformlennia dytiachoi knyzhky: Kompozytsiia obkladnyky [Problems of external design of a children's book: Composition of the cover]. In *Literatura. Dity. Chas* [Literature. Children. Time] (pp. 158–168). Veselka [in Ukrainian].
- Yaremiichuk, O. (2008). "Vesela doroha" do "Olimpu" dozhynoiu v sorok rokiv: Interviu z Mykoloiu Pshinkoiu – narodnym khudozhnykom Ukrainy, holovnym khudozhnykom vydavnytstva "Veselka", na vidkrytti yoho personalnoi vystavky v Natsionalnomu muzei literatury Ukrainy, prysviachenoi 70-litnomu yuvileiu myttsia ["Merry Road" to "Olympus" is forty years long: Interview with Mykola Pshinka – people's artist of Ukraine, chief artist of the "Rainbow" publishing house, at the opening of his personal exhibition at the National museum of literature of Ukraine, dedicated to the artist's 70th anniversary]. *Art and Education*, 4, 56–58 [in Ukrainian].
- Yefimova, M. P. (2015). *Dyzain dytiachoi knyhy Ukrainy: Proektno-khudozhni pryntsypy i zasoby* [Children's book design of Ukraine: Design and artistic principles and means] [PhD Dissertation, Kharkiv State Academy of Design and Arts] [in Ukrainian].
- Zaitseva, V. (2016). Tradytsii i poshuky v haluzi arkhitektoniky ukrainskoho knyzhkovoho mystetstva [Traditions and seeking in the field of architectonics of Ukrainian book art]. *Topical problems of History, Theory and Practice of Artistic Culture*, 36, 261–267 [in Ukrainian].
- Zaitseva, V., Buihasheva, A., & Zadniprianyi, H. (2022). Osoblyvosti khudozhno-obraznoi stylizatsii kompleksnoho oformlennia ukrainskoi dytiachoi knyzhky druhoi polovyny XX stolittia [Features of artistic styling complex formation of the Ukrainian childrens books of the second half of the 20th century]. *ART-platFORM*, 2(6), 201–218. <https://doi.org/10.51209/platform.2.6.2022.201-218> [in Ukrainian].
- Zavarova, H. (1985). Iliustratsiia v suchasni knyzhtsi dlia ditei [Illustration in a modern book for children]. In *Literatura. Dity. Chas* [Literature. Children. Time] (pp. 118–127). Veselka [in Ukrainian].
- Zavarova, H. (1988). Bez tradytsii nema maibutnoho [Without traditions, there is no future]. In *Literatura. Dity. Chas* [Literature. Children. Time] (Vol. 13, pp. 125–132). Veselka [in Ukrainian].
- Zhurakivska, H. (1998, December). Khudozhnyk, ochyma yakoho dyvliatsia dity [An artist through whose eyes children look]. *Narodna hazeta*, 48 [in Ukrainian].